

Tarptautinė migracijos organizacija

**Prekyba žmonėmis:
policijos pareigūno konspektas**

2006, Vilnius

UDK 343.5(474.5)
Pr67

Autorius: Tarptautinė migracijos organizacija

Leidinyje glaustai pateikiama policijos pareigūnams aktuali informacija, susijusi su prekybos žmonėmis problemomis, akcentuojant naujausius pasikeitimus Lietuvos įstatyminėje bazėje bei atsakingose už kovą su prekyba žmonėmis struktūrose. Konspektas bus naudingas policijos pareigūnams, dirbantiems su prekybos žmonėmis atvejais bei vykdančioms prevencinį darbą, taip pat už mokymus atsakingiems pareigūnams, policijos komisariatų vadovams.

Dėkojame:

Švedijos tarptautinės plėtros agentūrai (SIDA) už finansinę paramą.

Policijos departamentui prie LR VRM už bendradarbiavimą rengiant, pristatant ir platinant šį leidinį.

Visos teisės saugomos. Kopijuoti visą ar dalimis, o taip pat naudoti komerciniais tikslais be Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuro raštiško leidimo draudžiama.

TURINYS

I. Prekyba žmonėmis	4
● Atsakingos struktūros policijoje.....	4
● Apibrėžimas	4
● Įstatymai Lietuvoje	5
● Prekyba žmonėmis ir prostitucija	7
II. Prekybos žmonėmis aukos.....	10
● Kas yra prekybos žmonėmis auka?.....	10
● Kaip elgtis policijos pareigūnui, susidūrus su nukentėjusiu nuo prekybos žmonėmis asmeniu?.....	14
III. Policijos ir kitų organizacijų bendradarbiavimas.....	18
● Bendradarbiavimo principai.....	18
● Socialinės pagalbos organizacijos.....	22

I. Prekyba žmonėmis

Atsakingos struktūros policijoje. Pagrindinė ikiteisminio tyrimo įstaiga, tirianti prekybą žmonėmis Lietuvoje, yra policija. Vidaus reikalų sistemoje tiesiogiai šią funkciją vykdo **Lietuvos kriminalinės policijos biuro Nusikaltimų tyrimo vyriausiosios valdybos (NTVV) 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius ir kriminalinės policijos padaliniai teritoriniuose policijos komisariatuose.**

NTVV 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyrius pagal kompetenciją koordinuoja teritorinių policijos įstaigų padalinių veiksmus užkardant, atskleidžiant ir tiriant nusikaltimus, susijusius su prekyba žmonėmis, bei teikia jiems informaciją ir praktinę pagalbą šioje srityje.

Į NTVV 1-osios valdybos Prekybos žmonėmis tyrimo skyrių galima kreiptis: el. paštu: reda.sirgediene@policija.lt (viršininė), telefonu (8-5) 2719827, faksu (8-5) 2717997.

Piliečiai, turėdami informacijos apie prekybą žmonėmis, kreipiasi į teritorinius policijos komisariatų pagal gyvenamą vietą. Itin skubiais ir sudėtingais atvejais gali būti kreipiamasi į Policijos departamentą prie VRM anoniminiu telefonu (8~5) 272 5372 arba el. paštu info@policija.lt.

Apibrėžimas. Labiausiai paplitęs ir dažniausiai naudojamas prekybos žmonėmis apibrėžimas yra suformuluotas Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) 2000 metų specialiaame Protokole dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, kuris papildo JTO konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą. Prekyba žmonėmis apibrėžiama minėto protokolo 3 straipsnyje:

- a) *Prekyba žmonėmis reiškia asmenų verbavimą, pervežimą, perdavimą, slėpimą ar priėmimą naudojant gąsdinimus, jėgą ar kitas prievartos formas, apgaulę, sukčiavimą, piktnaudžiavimą valdžia ar pasinaudojant kito asmens pažeidžiamumu arba duodant ar gaunant mokesį ar kitokią naudą siekiant gauti sutikimą asmens, kurio įtakoje yra kitas asmuo, pastarojo išnaudojimo tikslais. Išnaudojimas apima prostituciją ar kitoki seksualinį išnaudojimą, prievartinį darbą ar paslaugas, vergiją ar į vergiją panašią veiklą, arba organų pašalinimą.*
- b) *Į prekybos žmonėmis aukos sutikimą būti laikomai išnaudojimo situacijoje, apibrėžtoje paragrafe (a), neatsižvelgiama, jei jis buvo išgautas naudojant*

paragrafe (a) išvardytas prievartos, apgaulės ar kontrolės priemonės.

- c) Vaiko verbavimas, pervežimas, perdavimas, slėpimas ar priėmimas išnaudojimo tikslais laikomas prekyba žmonėmis, net jei nebuvo panaudotos išvardytos priemonės.
- d) Vaikais laikomi asmenys iki 18 metų. (UN Protocol, 2000)

Kaip matyti iš JTO apibrėžimo, išskiriamos tokios **prekybos žmonėmis formos**:

- prostitucija ar kitoks seksualinis išnaudojimas,
- prievartinis darbas ar paslaugos,
- vergija ar į vergiją panaši veikla,
- organų pašalinimas.

Tais atvejais, kai nuo prekybos žmonėmis nukenčia moteris, tai dažniausiai įvardijama kaip „**prekyba moterimis**“. Šis terminas itin dažnai naudojamas ir tai sietina su problemos aktualumu – manoma, jog visame pasaulyje nuo šio nusikaltimo daugiausia nukenčia moterys ir vaikai.

Istatymai Lietuvoje. Lietuvos Respublika yra pasirašiusi ir ratifikavusi minėtą JTO dokumentą. Tai reiškia, jog Lietuvoje laikomasi JTO suformuluotos prekybos žmonėmis sampratos. Prie šio protokolo derinami ir Lietuvos teisės aktai, susiję su prekyba žmonėmis. Baudžiamoji atsakomybė už prekybą žmonėmis LR Baudžiamajame kodekse (BK) nustatyta nuo 1998 m. Svarbūs pakeitimai BK dėl šio nusikaltimo įsigaliojo nuo 2005 m. liepos 1 d. Pagrindiniai baudžiamąją atsakomybę už prekybą žmonėmis apibrėžiantys straipsniai yra šie:

LR BK 147 straipsnis. Prekyba žmonėmis

1. *Tas, kas pardavė, pirkto ar kitaip perleido arba igijo asmenį, arba verbavo, gabeno ar laikė nelaisvėje žmogų panaudodamas fizinį smurtą ar grasinimus arba kitaip atimdamas galimybę priešintis, arba pasinaudodamas nukentėjusio asmens priklausomumu ar pažeidžiamumu, arba panaudodamas apgaulę, arba sumokėdamas pinigų ar suteikdamas kitokią turtinę naudą asmeniui, kuris faktiškai kontroliuoja nukentėjusį asmenį, jeigu kaltininkas žinojo arba siekė, kad nukentėjęs asmuo būtų įtrauktas į prostituciją ar būtų pelnomasi iš šio asmens prostitucijos arba jis būtų išnaudojamas pornografijai ar priverstiniam darbui, baudžiamas laisvės atėmimu nuo dvejų iki dešimties metų.*
2. *Tas, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką padarė dviem ar daugiau nukentėjusiems asmenims, arba dalyvaudamas organizuotoje grupėje, arba siekdamas įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį arba ląstelių, baudžiamas laisvės atėmimu nuo ketverių iki dvylikos metų.*
3. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.*

LR BK 147¹ straipsnis. Išnaudojimas priverstiniam darbui

1. *Tas, kas panaudodamas fizinį smurtą ar grasinimus arba kitaip atimdamas galimybę priešintis, arba pasinaudodamas žmogaus priklausomumu neteisėtai vertė jį dirbti tam tikrą darbą, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.*
2. *Tas, kas padarė šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką versdamas žmogų dirbti vergovės ar kitokiomis nežmoniškomis sąlygomis, baudžiamas areštu arba laisvės atėmimu iki aštuonerių metų.*
3. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.*

LR BK 157 straipsnis. Vaiko pirkimas arba pardavimas

1. *Tas, kas siūlė pirkti ar kitaip įgyti vaiką arba pardavė, pirko ar kitaip perleido arba įgijo vaiką, arba verbavo, gabeno ar laikė nelaisvėje vaiką žinodamas arba siekdamas, kad jis būtų įtrauktas į prostituciją ar būtų pelnomasi iš jo prostitucijos arba jis būtų išnaudojamas pornografijai ar priverstiniam darbui, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki dvylikos metų.*
2. *Tas, kas šio straipsnio 1 dalyje numatytą veiką padarė dviem ar daugiau vaikų arba mažamečiui, arba dalyvaudamas organizuotoje grupėje, arba siekdamas įgyti nukentėjusio asmens organą, audinį arba ląstelių, baudžiamas laisvės atėmimu nuo penkerių iki penkiolikos metų.*
3. *Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.*

Taip pat su prekybos žmonėmis susiję LR BK 146, 162, 307, 308 bei 309 straipsniai.

Lietuvos įstatymas akcentuoja keturias prekybos žmonėmis formas – prostituciją, pornografiją, prievartinį darbą ir prekybą organais. Mūsų regione ypač aktuali problema – prekyba žmonėmis prostitucijos tikslais. Pastebėta, kad maždaug prieš dešimtmetį Lietuvoje paplitusi prekyba žmonėmis prostitucijos tikslais tapo vienu pagrindinių nusikalstamo pasaulio pajamų šaltinių. Prekeiviai žmonėmis aktyviai siunčia Lietuvos moteris ir nepilnamečius į užsienio šalių – Didžiosios Britanijos, Vokietijos, kitų Europos valstybių seksualinių paslaugų „rinkas“ arba įtraukia juos į prostituciją ir kitaip išnaudoja šalies viduje.

Prekyba žmonėmis ir prostitucija. Svarbu išsiaiškinti prekybos žmonėmis ir prostitucijos santykį ir suprasti, kaip šie du reiškiniai tarpusavyje susiję.

Paprastai laikomasi nuostatos, kad prekybą žmonėmis ir prostituciją reikia suprasti kaip atskirus reiškinius ir taikyti jiems skirtingas priemones. Pavyzdžiui,

Olandijoje prostitucija legalizuota, tuo tarpu prekyba žmonėmis užtraukia baudžiamąją atsakomybę ir su ja aktyviai kovojama.

Vis dėlto, susidūrus su prekyba žmonėmis prostitucijos tikslais, paaiškėja, kad **šie reiškiniai tarpusavyje gali būti glaudžiai susiję**. Pavyzdžiui, neretai tie patys nusikaltėlių tinklai užsiima ir prekybos žmonėmis, ir prostitucijos organizavimu. Dažniausiai prekybos žmonėmis aukos išnaudojamos būtent sekso ar pornografijos industrijoje. Jungtinių Tautų duomenimis, apie 91 proc. atvejų, kuomet parduodami žmonės, pasaulyje yra susiję su seksualiniu išnaudojimu, pirmiausia – prostitucijos tikslais.

Kita vertus, riba tarp savanoriškos ir priverstinės prostitucijos taip pat labai slidi ir sunkiai nustatoma. Ne paslaptis, kad į prostituciją lengviausia įtraukti ekonomiškai, psichologiškai, emociškai pažeidžiamus žmones, kuriais lengva manipuliuoti, kuriuos nesunku įtikinti, jog tai yra jų pačių pasirinkimas ir nieko geresnio jie savo situacijoje pasirinkti negali.

Atsižvelgiant į šias prostitucijos ir prekybos žmonėmis sąsajas, pastaruoju metu vis labiau išsivyrėja nuomonė, jog seksualinių paslaugų pirkimas ir pardavimas apskritai yra žmogaus teisių pažeidimas, seksualinis išnaudojimas, tam tikra smurto prieš moterį apraiška. **Šiuo požiūriu netoleruotina jokia žmogaus kūno pirkimo ar pardavimo forma**. Pavyzdžiui, Švedijoje prostitucija yra oficialiai pripažinta kaip prievartos prieš moteris ir vaikus forma, kuri užtraukia baudžiamąją atsakomybę sekso paslaugų pirkėjams bei šio „verslo“ organizatoriams.

Nuo 2005 metų birželio 16 dienos įsigaliojo Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (LR ATPK) pakeitimas dėl seksualinių paslaugų pirkimo ir teikimo.

LR ATPK 182⁽¹⁾ straipsnis. Vertimasis prostitucija ar atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis

Vertimasis prostitucija ar atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis – užtraukia baudą nuo trijų šimtų iki penkių šimtų litų.

Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, – užtraukia baudą nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų arba administracinę areštą iki trisdešimties parų.

Pastaba. Administracinė atsakomybė netraukiamas prostitucija vertėsis asmuo, kuris į prostituciją buvo įtrauktas būdamas materialiai, dėl tarnybos ar kitaip priklausomas arba įtrauktas į prostituciją panaudojant fizinę ar psichinę prievartą ar apgaulę, arba bet koku būdu įtrauktas į prostituciją būdamas nepilnametis ar (ir) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažintas nukentėjusiuoju baudžiamajame procese.

Senasis straipsnis numatė atsakomybę tik už vertimąsi prostitucija, tačiau buvo pastebėta, jog dėl išplitusios prekybos moterimis senojo LR ATPK 182⁽¹⁾ taikymas atskirais atvejais sąlygojo procesinius sprendimus, prieštaraujančius teisėtumo, teisingumo ir kt. principams. Be to, senasis straipsnis pažeidė lyčių lygybės principus.

Prostitucijos pasiūlą lemia klientų aktyvumas, prostitučių seksualinių paslaugų paklausa. Turint omenyje, kad prostitucija – tai kliento seksualinių poreikių patenkinimas už materialinį atlygį, keliamas ir seksualinės paslaugos pirkėjo atsakomybės klausimas. Neišsprendus paklausos mažinimo problemos, t. y. seksualinių paslaugų pirkimo, sunku išspręsti priverstinės prostitucijos ir prekybos žmonėmis problemas.

Iki 2005 m. birželio 16 dienos Lietuvos Respublikos įstatymai kliento atsakomybės nenustatė. Taip pat nebuvo teisinės normos, atleidžiančios nuo administracinės atsakomybės asmenis, kurie buvo įtraukti į prostituciją ar nukentėję nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažinti nukentėjusiais baudžiamajame procese.

ATPK 182¹ straipsnio pakeitimas – tai viena iš priemonių spręsti prostitucijos paklausos mažinimo problemą Lietuvoje. Įstatymas nustato atsakomybę ne tik asmenims, kurie verčiasi prostitucija, bet ir asmenims, kurie atlygintinai naudojami prostitucijos paslaugomis, taip pat atleidžia nuo atsakomybės asmenis, kurie buvo įtraukti į prostituciją ar nukentėję nuo prekybos žmonėmis ir yra pripažinti nukentėjusiais baudžiamajame procese.

Įstatymu taip pat siekiama mažinti antrinės, tęstinės prekybos žmonėmis aukų viktimizacijos pasireiškimo atvejus, paneigti stereotipus, formuojančius neigiamą požiūrį į priverstinės prostitucijos, seksualinio išnaudojimo aukas, kad neva jos pačios kaltos dėl savo nelaimės ir turi būti traukiamos atsakomybėn, motyvuoti prekybos žmonėmis aukas duoti parodymus baudžiamosiose bylose bei bendradarbiauti su teisėsaugos institucijomis.

Pastebėtina ir tai, kad dėl nevienareikšmiško valstybės, visuomenės bei pačių policijos pareigūnų požiūrio Lietuvoje kovojama su prostitutėmis, o ne su prostitucija, kaip socialiniu reiškiniu, kurio plitimą galima būtų apriboti veikiant priežastis, o ne pasekmes. Šiuo metu šiai socialinei problemai dar neskiriama pakankamai dėmesio, ji sprendžiama epizodiškai, bet ne iš esmės. Prostitucija turi gilią šaknį, kurios vien policinėmis priemonėmis nepašalinamos. Todėl policijos pareigūnai, net ir susidūrę su prostitucijos atvejais, kai nėra prekybos žmonėmis

nusikaltimo požymių, vis dėlto turi atsižvelgti į tai, jog į prostituciją įsitraukę ar įtraukti asmenys neretai būna nukentėję nuo įvairios prievartos, traumų, patyrę daugybę psichologinių bei materialinių sunkumų. Todėl ir tokiais atvejais policijos pareigūnai turi neskubėti bausti, o visų pirma išsiaiškinti, ar joms reikalinga pagalba, bei suteikti informaciją apie organizacijas, teikiančias pagalbą prekybos žmonėmis bei prostitucijos aukoms (tokių organizacijų sąrašas pateikiamas III skyriuje).

II. Prekybos žmonėmis aukos

Kalbant apie prekybos žmonėmis aukas, neretai susikurtas stereotipinis aukos paveikslas neatitinka realios padėties. Pavyzdžiui, dažnai įsivaizduojama, kad nukentėjusi nuo prekybos žmonėmis moteris turi būti tyli, baikšti, atrodyti sugniuždyta, tuo tarpu yra atvejų, kai nukentėjusiosios būna priešiškos ar net agresyvios. Norint suprasti tokį neatitikimą tarp mūsų lūkesčių ir realaus nukentėjusiųjų elgesio, reikia žinių apie tai, kokiomis aplinkybėmis tampama prekybos žmonėmis aukomis. Šios žinios ypač reikalingos policijos pareigūnui, nes jei nukentėjęs iš tikrųjų nėra toks, kokį jį įsivaizduojame, kyla pavojus netinkamai pasielgti aukos atžvilgiu, neteisingai priskirti nusikaltėlio ir aukos vaidmenį ar net neatpažinti tam tikrų nusikaltimo situacijų. Norėdami to išvengti, policijos pareigūnai, susidūrę su prekyba žmonėmis, turi remtis ne stereotipais ar visuomenėje paplitusiomis klisėmis, o teisinėmis nuostatomis bei praktika paremtomis socialinėmis-psichologinėmis aukos charakteristikomis.

Iš teisinės pusės svarbiausia atkreipti dėmesį į šiuos prekybos žmonėmis aukos sampratos aspektus. Pirma, itin svarbus prekybos žmonėmis apibrėžime minimas aukos sutikimas. Pagal pateiktą JTO apibrėžimą, **jei auka sutiko būti išnaudojama, tačiau jos sutikimas buvo išgautas apgaule, prievarta, naudojantis pažeidžiamumu ar kitomis panašiomis priemonėmis, tokiu atveju į aukos sutikimą neatsižvelgiama, jis nepaverčia išnaudojimo teisėtu.** Antra, **vaiko sutikimas būti išnaudojamam iš viso nelaikomas reikšmingu pripažįstant tam tikrus veiksmus prekyba žmonėmis, net jei nebuvo panaudota prievarta ar apgaulė.**

Ką dar svarbu žinoti apie prekybos žmonėmis aukas? Tai dažnai būna jaunos merginos iš nedarnių, nepilnų žemo socialinio ir ekonominio statuso šeimų arba užaugusios be tėvų, menkai išsilavinusios, našlės, vienišos moterys, išsiskyrusios arba ištekėjusios moterys, prieš kurias smurtaujama šeimoje, prievartos aukos ir pan. Tai labai pažeidžiamos moterys ir merginos, nes, turint omenyje jų socialinį statusą, tikėtina, kad nuo vaikystės ar vėliau gyvenime patiria nemažai praradimų, nusivylimų ir yra psichologiškai traumuotos. Tokias moteris nesunku apgaulės ar prievartos būdu įtraukti į prekybos žmonėmis tinklą. Išnaudodami traumuojančią vaikystės ir gyvenimo patirtį bei norą pagerinti dažnai labai prastas gyvenimo sąlygas, prekeiviai žmonėmis sugeba kontroliuoti aukas ir pelnytis iš jų.

Psichologinės priemonės, naudojamos aukai kontroliuoti. Prekiautojai žmonėmis naudoja daugybę būdų aukoms kontroliuoti. Tai nėra vien atviras fizinis smurtas ir prievarta. Atvirkščiai, dažniausiai prievarta prekybos žmonėmis atvejais įgauna itin subtilias ir užslėptas formas.

1. Fizinis, psichologinis smurtas ir baimė. Moterys yra prievartaujamos sąvadautojų ar klientų, mušamos, kankinamos, svaiginamos alkoholiu, narkotikais, marinamos badu, troškuliu. Prekiautojai ir toliau grasina smurtu, jei ji atsisakys dirbti. Paprastai jie žino moters namų adresą, pažįsta jos artimuosius ir grasina susidoroti su jais.

2. Gėda ir kaltė. Labai stipri psichologinė kontrolės priemonė. Sąvadautojai grasina atskleisti moters artimiesiems, pažįstamiems, kad ji dirba prostitute. Nufotografuoja arba nufilmuoja, kai ji yra prievartaujama arba su klientu, ir naudoja tas nuotraukas šantažui. Dauguma šių moterų kilusios iš šeimų, kuriose buvo smurtaujama, ir jų savęs vertinimas labai žemas. Jai gėda, ji jaučiasi kalta, kad papuolė į tokią situaciją. Kai moteris pradeda dirbti prostitute, ji suvokia save kaip nusikaltėlę, ne kaip nusikaltimo auką. Dėl labai intensyvaus gėdos ir kaltės jausmo viltis sugrįžti į namus moteriai atrodo neįmanoma.

3. Izoliacija. Svetimšalės moterys yra ypač pažeidžiamos, nes atsiduria kitoje šalyje, kur dažniausiai nemoka kalbos, gyvena svetimoje joms geografinėje, kultūrinėje ir socialinėje aplinkoje, nežino tradicijų, svetimi joms ir tos šalies gyventojų elgsenos modeliai. Jos laikomos tokiomis sąlygomis, kad negalėtų turėti jokių socialinių kontaktų, izoliuojamos nuo kitų aukų, pervežamos iš vienos vietos į kitą. Dėl to jos jaučiasi itin nesaugiai ir tada jomis lengviau manipuluoti.

4. Finansinė priklausomybė. Teisėtas grįžimas namo arba atsisakymas dirbti prostitute savo šalyje neįmanomas, nes sąvadautojai yra paėmę moters dokumentus, pinigus, todėl ji visiškai finansiškai ir psichologiškai nuo jų priklausoma. Paprastai moterys būna skolingos prekeiviams ir turi atiduoti skolą už kelionės, dokumentų tvarkymo išlaidas, išlaikymą ir panašiai. Kadangi negauna visiškai arba gauna tik mažą dalį uždirbtų pinigų, skola didėja ir nelieka jokių vilčių kada nors ją gražinti. Sąvadautojas žada paleisti auką, kai gražins skolas, bet nesiruošia to padaryti. Jis naudoja šią psichologinę priemonę palaikyti moters vilčiai užsidirbti pinigų ir dirbti savarankiškai arba grįžti namo.

5. Kraštutinė priklausomybė nuo sąvadautojų. Prekeiviai sugeba įtikinti auką, kad policijos pareigūnai ir socialiniai darbuotojai nesuteiks jai pagalbos, visi jie yra papirkti. Jos nuolat „maitinamos“ klaidinga informacija ir pažadais, kurių tikslas padaryti taip, kad moterys nesikreiptų į policiją ir neieškotų kitokios pagalbos. Be to, jos periodiškai pervežamos į kitą vietovę, kad būtų sunku orientuotis, užmegzti kokius nors kontaktus. Visa tai baigiasi tuo, kad moteris neturi jokios informacijos apie savo, kaip seksualinio išnaudojimo aukos, teises ir jaučiasi kalta, kad dirba nelegaliai ir dar užsiima prostitucija. Ji tampa kraštutinai priklausoma nuo sąvadautojų.

6. Emocinė priklausomybė. Reikia pažymėti ir tai, kad moterys dažnai būna emociškai susijusios su prekeiviais. Paprastai į šį verslą jas įtraukia draugai, partneriai, vaikinai ar gerai pažįstami žmonės, kurie atrodo dori, patikimi. Tada situacija tampa labai komplikuota aukai. Pavyzdžiui, jei auka yra įsimylėjusi, nusikaltėliui nesunku priversti ją užsiimti prostitucija, kai ateina laikas. Jeigu ji atsisako, patiria kitų smurtą, ir tada tas emocinis prisirišimas prie žmogaus, kuris ją išdavė ir pardavė, gali sustiprėti.

Daugelis policininkų mano, kad aukos turi fiziškai ar kokiais nors kitais būdais priešintis, kai patenka į seksualinio išnaudojimo situaciją. Tačiau, atsižvelgiant į minėtus dalykus ir į tai, kad iškyla grėsmė jų gyvybei ir saugumui, dauguma moterų įvertina situaciją ir, priklausomai nuo aplinkybių, priima sprendimą, kaip geriausiai išsaugoti gyvybę.

Kodėl auka nesipriešina ir neieško pagalbos? Tiesioginė stiprios kontrolės pasekmė yra konformistinis elgesys – moterys tampa nuolankios ir paklusnios, kad tik išvengtų smurto. Pasikartojančios traumos ir baimė verčia auką niekuo nepasitikėti. Realybė, kurioje ji gyvena, sutrikdyta, auka abejoja tiek kitais, tiek pati savimi. Todėl jai labai sunku priimti esminius sprendimus ir nutraukti besitęsiantį išnaudojimą ir smurtą, ieškoti pagalbos ir grįžti namo arba pakeisti gyvenimo būdą. Kodėl taip yra?

Išmokto bejėgiškumo teorija teigia, kad jei individas niekaip negali kontroliuoti situacijos pasekmių, jis praranda motyvaciją stengtis jas kontroliuoti. Jis būna išsigandęs ir/ar prislėgtas, jam sunku suvokti, įsisąmoninti, kaip jis gali paveikti įvykių eigą ir pasekmes.

Seksualinio išnaudojimo aukai „pirminė kontrolė“ reiškia prieštarauti ir nepaklusti prekeivių taisyklėms ir reikalavimams. Beveik visos aukos teigia mažiausiai kartą atvirai jiems paprieštaravusios ir bandžiusios pabėgti. Kai ši „pirminė kontrolė“ neįmanoma, auka pereina į „antrinę kontrolę“ – tai reiškia, kad ji tampa pasyvi ir linkusi užgniaužti savo jausmus ir įsitikinimus. Aukos savęs vertinimas žemas, emocijos atbukusios ir, patirdama nuolatinę prievartą, ji pradeda manyti, kad nėra kitų būdų ir jokių alternatyvų išspręsti susidariusią situaciją. Įvykių pasekmių ji negali kontroliuoti. Kadangi moteris nuolat kontroliuojama brutaliais metodais, yra psichologiškai traumuota ir dar turi neigiamą emocinę vaikystės patirtį (prisiminkime, kokios psichologinės būklės moterys dažniausiai patenka į prekiautojų žmonėmis akiratį), tikėtina, kad dėl visko, kas jai atsitiko, ji kaltina save – vadinasi, įvykių priežastis priskiria sau, savo asmenybės silpnumui, savo kvailumui, naivumui ir panašiai. Ji prisiima sau visą kaltę dėl patiriamo smurto ir situacija tampa beviltiška.

Realybė yra tokia, kad dauguma žmonių kaltina ir kritikuoja auką už jos pasyvumą, užuot pasistengę ją priimti kaip vieną iš kriminalinio nusikaltimo aukų.

Pagrindinės aukos emocijos, su kuriomis pareigūnai gali susidurti pirmo kontakto metu:

1. **Baimė** (būti vienai; būti surastai ir nubaustai smurtautojo; kad žmonės sužinos, jog ji buvo prostitutė; kad ji bus apkaltinta ir jai bus iškeltas ieškinys kaip nelegaliai imigrantei; savo pačios pykčio; kad yra užsikrėtusi venerine liga arba ŽIV; savo košmarų).
2. **Kaltė** (kad buvo „kvaila“ ir padarė tokią klaidą; sulaužė savo kultūros ir/ar religijos taisykles ir tradicijas; nesugebėjo uždirbti pinigų, kad paremtų savo šeimą ar sau susikurtų geresnį gyvenimą).
3. **Gėda** (visi žino, kad ji užsiima prostitucija, kad buvo seksualiai išnaudojama; kad pateko į tokią situaciją; kad apie tai sužinos jai artimi žmonės).
4. **Jaučia, kad ją apgavo, išdavė** (žmonės, įtraukę ją į prostituciją ar/ir išvežę iš gimtos šalies; valstybė; jos šeima).
5. **Pyktis** (ant savęs pačios, nes ji „leido, kad jai taip atsitiktų“; ant kitų, nes jie jos neapsaugojo; ant visuomenės; dėl to, kad jos gyvenimas yra sugriautas).
6. **Nepasitikėjimas** (savo sugebėjimu vertinti žmones ir įvykius; visais aplinkiniais, netgi tais, kurie jos niekada nenuvylė ir kurie nori jai padėti).
7. **Bejėgiškumas** (neturi teisės kontroliuoti savo gyvenimo; niekada nebus geriau; būti moterimi reiškia visada būti skriaudžiamai).
8. **Šokas**.
9. **Netikrumas** („Ar tai tikrai atsitiko?“; „Kodėl tai atsitiko man?“).
10. **Dezorientacijos jausmas** (nesugeba ramiai išbūti vienoje vietoje; sunku prisiminti dienas, datas; atminties problemas).

Gėda ir kaltė – tai emocijos, kurios yra nukreiptos į žmogaus vidų. Jos didina aukos izoliaciją ir smarkiai apsunkina bendravimą. Kai aukos reakcija nukreipta į išorę, ji pasireiškia pykčiu ir priešišku. Tai vėlgi apsunkina bendravimą, nes su tokiomis moterimis bendrauti yra nemalonu. Reikėtų pasistengti šių į jus nukreiptų neigiamų emocijų **nepriimti asmeniškai**, nes iš esmės aukos pyksta ne ant pareigūnų, o daugiau ant savęs, žmonių, kurie jas išnaudojo, ant situacijos, į kurią pateko. Priešiškus žmonėms, teikiantiems paramą, atsiranda dėl gėdos, baimės, kas bus toliau, ir prarasto pasitikėjimo žmonėmis. Tokiais atvejais reikia prisiminti, kad jūs – ne vienintelis žmogus, kurį atstumia ir tikrina. Aukos taip pat gali elgtis su savo draugais, šeimos nariais ir pan. Kaip pareigūnai, jūs turite atlikti savo profesinį vaidmenį ir tai, kaip jūs tai darote, neturi priklausyti nuo to, ar patinka jums kas nors ir ar šitas žmogus elgiasi su jumis nuosekliai ir draugiškai.

Dėl didelės jausmų ir emocijų sumaišties su aukomis reikia elgtis ypatingai. Tikėtina, kad labiausiai jos bijo, kad jomis niekas nepatikės. Dažnai tai būna viena priežastis, kodėl nesikreipia į policiją ir neieško pagalbos.

Kaip turėtų elgtis policijos pareigūnai, kad garantuotų normalią aukos savijautą pirmos apklausos metu ir gautų būtiną informaciją? Aukos yra stipriai traumuos ir joms reikia prisiminti ir pasakoti dalykus, kurie joms yra skausmingi ir labai asmeniškai. Jos buvo nuolat apgaudinėjamos ir išnaudojamos, todėl pradžioje būna labai įtarios ir nepasitikinčios policijos pareigūnais, labai jautrios bet kokiems nesąžiningiems veiksams. Nuo pat pirmo kontakto pradžios policijos pareigūnas turi būti atviras ir elgtis su auka sąžiningai.

Todėl ypač svarbu, kad auka pasitikėtų policijos pareigūnu, o policijos pareigūnai to turi siekti:

1. Rodydami pagarbą aukai.
2. Įdėmiai klausydami aukos, teikdami jai prioritetą.
3. Garantuodami aukai reikalingą ir tinkamą apsaugą.
4. Pasirūpindami suteikti aukai reikalingą medicinos, socialinę, psichologinę pagalbą.

Pagrindiniai principai, bendraujant su seksualinio išnaudojimo auka arba teikiant jai pagalbą, – empatija ir dėmesingumas. Šie dalykai padrąsina auką kalbėti, atsiskleisti ir padeda įveikti sunkios traumos pasekmes. Dauguma moterų, patyrusių seksualinį išnaudojimą, iš pradžių nenori priimti paramos ir pagalbos bei dažnai demonstruoja atmetantį ir nerovingą elgesį. Pirmiausia joms sunku patikėti, kad už suteiktą paramą iš jų nereikalaus atlygio, todėl pyktis yra normali reakcija žmogaus, kuris buvo apgautas, išduotas, išnaudojamas, prieš kurį buvo smurtaujama ir kuris yra praradęs bet kokią pasitikėjimą aplinkiniais. Šių moterų vertybių sistema sutrikdyta arba visiškai sunaikinta, ateities planą dažniausiai neturi, o jeigu ir turi, tai jie paprastai būna susiję su tuo, ko reikėtų išvengti. Labai

stiprus kaltės jausmas – jos kaltina save dėl to, kas atsitiko, dėl to, ką iškentėjo, ir abejoja, ar kada nors sugebės grįžti į normalų gyvenimą. Auka būna priešišškai nusiteikusi prieš žmones, norinčius jai padėti, paprastai nenoriai kalba apie savo patirtį ir problemas. Gali būti taip, kad dėl patirtos stiprios traumos negali atsiminti kai kurių įvykių. Kai pamato, kad į jas žiūrima su pagarba, tampa atviresnės siūlomai paramai, su jomis lengviau užmegzti kontaktą.

1. Pirmo kontakto metu kontroliuokite savo elgesį. Rodykite moteriai tokią pat pagarbą, kokią rodytumėte bet kurio kito nusikaltimo aukai. Auka situaciją gali suvokti visiškai kitaip negu ją apklausiantis policininkas. Kiekviena pusė turi savo požiūrį į konkrečią situaciją, todėl nesistenkite parodyti, kad puikiai žinote, kas jai nutiko ir kaip ji jaučiasi. Leiskite jai pačiai kalbėti apie tai.

2. Pakvieskite moterį policininkę, jeigu auka mieliau nori kalbėtis su moterimi.

3. Raskite tinkamą vietą pokalbiui su auka ir protokolui rašyti. Negalima versiti auką pasakoti apie tokią patirtį vietoje, kur pokalbį gali išgirsti kiti žmonės.

4. Skirkite pakankamai laiko, kad moteris apie viską galėtų papasakoti jai patogiu būdu. Reikia atsižvelgti į moters, patyrusios seksualinį išnaudojimą, būklę – ji gali būti dar nepasiruošusi smulkiai pasakoti apie įvykius, todėl klausinėkite jos tik apie tas aplinkybes, kurias jums reikia nustatyti tiesiog čia ir dabar, ir uždavinėkite trumpus tikslinamuosius klausimus. Paaiškinkite jai, kodėl jums būtina sužinoti šią informaciją. Seksualinio išnaudojimo aukos išgyvena stiprias emocijas ir dažnai bijo, kad iš jų bus juokiamasi, jas žemins arba kad jomis nepatikės. Todėl joms labai sunku smulkiai pasakoti apie tokį žeminantį įvykį visiškai nepažįstamiems žmonėms. Dėl šių priežasčių auka negali suteikti policininkams informacijos ramiai ir racionaliai. Jai reikia laiko, kad apsibrastų ir kad atsirastų pasitikėjimas policininkais, atliekančiais apklausą. Daugelis moterų praranda norą rašyti pareiškimą, jeigu policininkai jas spaudžia arba elgiasi netaktiškai.

5. Įdėmiai klausykitės aukos. Nereikia rodyti, kad jūs žinote, kas atsitiko arba ką jaučia auka. Suteikite galimybę jai nusiraminti ir padėsinkite, kad ji papasakotų jums viską, ką prisimena, ir taip, kaip jai patogiu. Smulkios detalės, kurios iš pirmo žvilgsnio atrodo nereikšmingos, gali pasirodyti svarbūs informacijos elementai.

6. Nesudarykite aukai išpūdžio, kad jūs abejojate jos pasakojimo teisingumu. Daugelis moterų mano, kad jomis nepatikės, todėl iš karto užsiima atsargią gynybinę poziciją. Jeigu jūs tiesiog pasakysite, kad ja tikite, auka pasijus mažiau sukaustyta ir galės papasakoti, kas jai atsitiko. Vertinti pareiškimų teisingumą – teismo reikalas; policija priima pareiškimus ir renka įrodymus.

7. Rimtai vertinkite aukos baimę. Rimtai žiūrėkite į aukos baimę ir įvertinkite situaciją, kad galėtumėte nustatyti, ar reikia moteriai apsaugos.

8. Pasakykite aukai, kad ji nekalta. Aiškiai pasakykite aukai, kad prekyba žmonėmis ir seksualinis išnaudojimas – nusikaltimas ir kad ji nėra kalta dėl to, kas atsitiko. Stenkitės jai pabrėžti, kas šioje situacijoje yra nusikaltėlis, o kas auka.

Vienas iš daugelio prietarų yra tai, kad aukai tenka tam tikra kaltės dalis, o nusi-kaltėliai dažnai atvirai kaltina auką. Šiame kontekste visi profesionalai turi tiksliai nustatyti, kad atsakingas už nusikaltimą yra tas, kas jį įvykdė, ir nedviprasmiškai pareikšti, jog nusikaltimo auka nekalta dėl to, kas atsitiko.

9. Nereikškite jokios nuomonės apie moterį. Moteris labai jautriai reaguos į bet kokias abejones, kad ji gali būti kalta dėl to, jog tapo smurto auka. Neužda-
vinėkite klausimų „Kodėl?“, tokių kaip „Kodėl jūs leidote, kad situacija taptų nebevaldoma?“ arba „Kodėl jūs nesipriešinate?“. Auka žino visuomenės požiū-
rį, žino, kokie egzistuoja prietarai bei stereotipinės nuomonės apie prostituciją ir seksualinį išnaudojimą, todėl ji liguistai priims bet kokią užuominą apie tai, kad jums susidarė nuomonė, jog ji pati kalta dėl to, kas atsitiko. Netgi jei jūs manote, kad moteris elgėsi naiviai arba priėmė neteisingą sprendimą, tai nėra seksualinės prievartos pateisinimas.

10. Pažymėkite, kad ji drąsiai pasielgė, ateidama į policiją, ir pasakykite, jog pasielgė teisingai. Pabrėžkite, jog suprantate, kaip aukai sunku pasakoti apie nusikaltimą, ypač policijoje, ir kad tai drąsus poelgis.

11. Leiskite aukai pajusti, kad ji kontroliuoja situaciją. Po pasikartojančių smurtinių įvykių ir viso to, ką teko išgyventi, aukai būtina susigražinti situacijos kontrolės jausmą. Tai nėra lengva ir pareikalauja daug pastangų ir laiko, bet iš pra-džių tai gali būti paprasti pasirinkimo variantai, kuriuos galite jai pasiūlyti, pavyz-džiui, kur ir kada ji rašys pareiškimą, su kuo ji kalbės, ar ji nori, kad pagal jos pareiškimą būtų iškelta byla, ir pan.

12. Suteikite aukai informaciją, ką dėl jos gali padaryti policija ir ko negali.

13. Pasirūpinkite pokalbio konfidencialumu. Žinoma, konfidencialumas turi ribas, nes kiti žmonės turės sužinoti apie tai, kas atsitiko. Reikia aukai paaiškinti šias jūsų konfidencialumo ribas, tačiau taip pat būtina prisiminti, kad bus labai nepagarbu aukos atžvilgiu bei neprofesionalu, jeigu jūs pradėsite pasakoti kitiems policininkams apie tai, kas atsitiko, kaip vietinę paskalą. Padėkite aukai nustatyti, kam ji turi arba nori papasakoti apie įvykį, ir padėkite jai sugalvoti, kaip tai padary-ti. Kai kurios aukos su dėkingumu priims jūsų palaikymą ir paramą, jeigu jūs pra-nešite apie tai, kas atsitiko, šeimos nariams, draugams ar kitiems profesionalams.

14. Pasirūpinkite aukos saugumu. Pirmo kontakto metu auka jaučia baimę ir netikrumo jausmą. Ji bijo pasilikti viena, ją reikia įtikinti, kad, pasibaigus oficia-liai procedūrai, ji turi vykti į saugią vietą. Tokiais atvejais policija privalo padėti moteriai ir rasti jai saugią vietą.

15. Rekomenduokite aukai ieškoti pagalbos ir priimti palaikymą. Auka, gaudanti palaikymą po to, ką jai teko išgyventi, galės geriau susidoroti su pasekmėmis ir greičiau atgaus sugebėjimą kontroliuoti situaciją. Todėl rekomenduokite moteriai, jeigu yra tokia galimybė, kreiptis palaikymo į artimus žmones, o profesionalios pagalbos – į atitinkamas tarnybas. Prieš siūlydami profesionalią pagalbą, privalote turėti informaciją apie tokias tarnybas ir organizacijas, žinoti, ar iš tiesų ten galima gauti tokią pagalbą ir kur konkrečiai moteris turėtų kreiptis.

16. Elkitės su auka pagarbiai, net jeigu ji nenori kelti bylos. Ne visos aukos yra iš karto pasiruošusios kelti bylą. Jus tai gali nuvilti. Tačiau jūs vis tiek privalote reikšti jai dėmesį ir palaikymą, kaip darytumėte, jeigu ji būtų iškėlusį bylą.

III. Policijos ir kitų organizacijų bendradarbiavimas

Ypač svarbus veiksnys kovojant su prekyba žmonėmis yra efektyvus policijos ir nevyriausybinių ar kitų organizacijų, teikiančių pagalbą prekybos žmonėms aukoms, bendradarbiavimas. Norint sėkmingai bendradarbiauti, reikia suprasti skirtingus tikslus, kurių siekia abi pusės, ir jiems pritarti.

Bendradarbiavimas turėtų būti grindžiamas šiais pagrindiniais principais:

1. Teikti pagalbą prekybos žmonėms aukoms, nepriklausomai nuo to, ar aukos duos parodymus ikiteisminiame procese.
2. Prekybos žmonėms aukų moterų liudijimai gali tapti lemiamu kriterijumi, siekiant nuteisti asmenis, kurie užsiima prekyba žmonėmis. Būtent joms padedant prekybos žmonėms nusikaltimas gali būti atskleistas žymiai greičiau ir efektyviau.
3. Liudijančių asmenų, kurie dažnai yra patyrę įvairaus pobūdžio traumas, saugumas ir gerovė turi būti laikomas pirminiu ir svarbiausiu šiuo atveju dalyku.
4. Prekybos žmonėms atveju liudytojų padėtis visada bus rizikinga.
5. Liudytojo psichologinį stabilumą gali sustiprinti atitinkami specialistai.
6. Siekiant išvengti grėsmės, jog moteris gali antrą kartą tapti prekybos žmonėms auka, turi būti pasiruošta spręsti reintegracijos klausimus.

Kaip vyksta ir turėtų vykti organizacijų, teikiančių pagalbą moterims, ir policijos bendradarbiavimas? Pagrindiniai etapai, kai itin reikalingas policijos ir socialinių organizacijų bendradarbiavimas, yra šie:

Aukų perdavimas. Tiek policijos pareigūnai, tiek organizacijos, teikiančios pagalbą prostitucijos aukoms, turėtų ne tik žinoti apie vieni kitų egzistavimą, tačiau kartu turėti ir vieną tikslą – sumažinti moterų pardavimų skaičių. Nukentėjusios moterys pirmiausia pagalbos gali kreiptis tiek į policijos pareigūnus, tiek į socialinę pagalbą teikiančias organizacijas, krizių tarnybas. Ir vienu, ir kitų organizacijų darbuotojai turėtų informuoti nukentėjusias moteris: policijos pareigūnai, jei moteris pageidauja, galėtų kviestis socialinių tarnybų specialistus ir pasiūlyti kompleksinę bei skubią pagalbą. Organizacijos, sužinojusios apie nusikaltimus, turėtų informuoti (su aukos leidimu) policijos darbuotojus bei skatinti aukas pasitikėti pareigūnais bei liudyti teismuose.

Informacijos perdavimas/keitimasis informacija. Informacijos perdavimas – svarbi bendradarbiavimo sritis. Ji ypač aktuali atliekant prevencinį darbą. Nepilnamečių inspektorių, policijos pareigūnų bendradarbiavimas su socialinėmis tarnybomis, informacijos apie rizikos grupėse esančias merginas perdavimas galėtų užkirsti kelią merginų pardavimui į užsienį dirbti prostitutėmis.

Socialinių tarnybų darbuotojai dažnai sužino įvairių faktų apie įvykdytus nusikaltimus, žmones, kurie pardavinėja merginas, ir pan. Kartais merginos nedrįsta to pasakoti policininkams, todėl čia profesionalūs darbuotojai turėtų palaikyti nukentėjusias merginas, kartais galbūt kartu su jomis vykti į policiją, būti per apklausas ir pan.

Apklausos/liudijimai /teismo procesas. Moterys, kurios nusprendžia liudyti prieš jas pardavusius asmenis, turi gauti visapusišką palaikymą. Policijos pareigūnai to padaryti negali, todėl čia galėtų įsitraukti socialines paslaugas moterims teikiančių agentūrų darbuotojai. Apklausos vyksta ilgai, kaltinamoji medžiaga gali būti renkama iki pusės metų ar dar ilgiau, o nukentėjusios moterys policiją dažniausiai domina tik taip įrankiai, padedantys nubausti visuomeninę tvarką pažeidusius asmenis.

Kaip jaučiasi pačios aukos? Kas joms teikiama už tai, jog jos išdrįsta liudyti teismuose ir tokiu būdu padeda užkirsti kelią kitiems nusikaltimams? Pvz., moterys, kurios buvo parduotos dirbti prostitutėmis į Vokietiją ir nusprendusios kreiptis į Vokietijos policiją pagalbos, būna iš karto apgyvendinamos adresu neskelbiančių socialinių organizacijų namuose, kur gauna viską, ko reikia pragyvenimui: maisto, drabužių, higienos priemonių ir pan. Be to, visą laiką, kol vyksta apklausos bei teismo procesas, moterys gali legaliai gyventi ir netgi dirbti, lankyti įvairius kursus, joms mokami dienpinigiai.

Moterys, liudijančios Lietuvoje, taip pat gali gauti šią pagalbą, jei būna nukreiptos į atitinkamas socialinę pagalbą teikiančias organizacijas (jų sąrašas pridedamas skyriaus pabaigoje). Socialinio darbuotojo dalyvavimas, aukai susitinkant su policijos pareigūnais ar per pirmines apklausas, leistų aukoms pasijusti saugesnėms; socialinis darbuotojas galėtų būti asmuo, kuris palaikytų ir paskatintų nukentėjusias moteris bendradarbiauti su policija.

Kodėl aukos vengia kreiptis į policiją ir kaip jas paskatinti kreiptis?

Galima išskirti tokias pagrindines priežastis, dėl kurių vengiama kreiptis į policijos įstaigas:

- Baimė (dėl savęs, dėl savo artimųjų, viešumos baimė);
- Nepasitikėjimas;
- Noras pamiršti praeitį bei traumuojantis apklausos procesas.

Policijos darbuotojų nuomone, daug problemų, siekiant nubausti prekeivius

žmonėmis, sukelia pačios merginos. **Pradžioje ryžtingai ėmusios liudyti, vėliau jos atsisako ir pasitraukia. Kodėl?**

- Moterys ateina norėdamos atgauti prarastus pinigus (kai joms nesumoka ar pan.). Tokiais atvejais jos dažniausiai vėliau susitaria su jas pardavusiais asmenimis ir daugiau nebesirasdo policijoje, todėl pagalba yra neefektyvi.
- Ateina, nes bijo dėl savo gyvybės – joms grasinama susidoroti, šantažuojamos jų šeimos ir artimieji. Jos tikisi apsaugos mainais už suteiktą informaciją. Kadangi policijos darbuotojai apsaugos ir prieglobsčio dažniausiai suteikti negali, jos atsisako duoti parodymus. Policija, bendradarbiaudama su socialinėmis agentūromis, galėtų užtikrinti apsaugą ir padėti nukentėjusioms moterims.
- Pasitaiko atvejų, kai nusikaltėliai sumoka pinigus arba pasiūlo ką nors mainais už tai, jog merginos atsisakytų savo parodymų ir pripažintų juos melagingais. Būtina merginoms aiškinti, jog nusikaltėliai ir vėl jas gali parduoti, išvežti dirbti į užsienį ar terorizuoti.

Šiais atvejais policija, bendradarbiaudama su socialines paslaugas teikiančiomis agentūromis, gali nukreipti merginą pas socialinius darbuotojus ir šie pasistengtų jai padėti.

Bendradarbiavimas tarp socialines paslaugas teikiančių organizacijų ir policijos pareigūnų neturėtų apsiriboti tik vienkartiniais kontaktais, o vykti nuolat, kasdienio darbo pagrindu. Tam rekomenduotina sukurti bendradarbiavimo vykdymo operacijų standartus tarp policijos pareigūnų ir pagalbą teikiančių organizacijų. Galima pateikti tokius principus, kurių turėtų laikytis abi bendradarbiaujančios pusės:

Teisės vykdymo institucijoms:

1. *Tyrėjai turi informuoti aukas apie socialinę pagalbą teikiančias organizacijas.*
2. *Kai tik atsiranda įtarimas, jog liudytojas yra prekybos žmonėmis auka, tyrėjas turi užmegzti kontaktą su socialinę pagalbą teikiančia organizacija (-omis).*
3. *Tyrėjas turi užtikrinti, jog informacija apie liudytoją nebus atskleista ar prieinama.*
4. *Tyrėjas yra atsakingas už apsaugos priemones prieš, per ir po baudžiamojo proceso, pvz., apklausos, parodymų patikrinimo vietoje metu, parodymo atpažinti metu, teismo nagrinėjimo metu, iki to momento, kol auka grįžta į saugią zoną.*
5. *Tyrėjas turi leisti dalyvauti socialiniam darbuotojui kiekvieno procesinio veiksmo metu, jei auka to pageidauja.*
6. *Policija turi teikti advokatui informaciją ir pagalbą dėl aukos apsaugos priemonių.*

Socialinę pagalbą teikiančioms institucijoms:

1. *Konsultuodamasi su tyrėjais, organizacija turi nuspręsti dėl tinkamo būsto aukai ir pasirūpinti tokio būsto suteikimu.*
2. *Organizacija turi suteikti psichosocialinę pagalbą aukai ir pasirūpinti dėl psichologinės, medicininės ar kitokios pagalbos.*
3. *Socialiniai darbuotojai turi informuoti aukas žodžiu arba raštu apie tyrėjų atliktą darbą ir jo eigą, jei auka pageidauja; darbuotojas turi pats inicijuoti ir surengti susitikimą su policijos pareigūnais, jei auka pati to nepageidauja.*
4. *Socialinis darbuotojas turi dalyvauti aukos apklausoje.*
5. *Socialinis darbuotojas turi aktyviai teikti psichologinę pagalbą aukai viso baudžiamojo proceso metu.*
6. *Socialines paslaugas teikiančios organizacijos turi pasirūpinti aukos reintegravimo, mokymo procesais.*

Socialinės pagalbos prekybos žmonėmis aukoms organizacijos. Kiekvienas su prekybos žmonėmis problemomis susiduriantis pareigūnas turėtų žinoti, kur nukreipti nukentėjusius nuo šio nusikaltimo asmenis, nesvarbu, ar jie sutinka ar atsisako liudyti. Čia pateikiami kontaktiniai duomenys tų organizacijų, kurios su prekybos žmonėmis aukomis dirba nacionaliniu lygiu, t. y. teikia pagalbą nukentėjusiems iš visos Lietuvos ir net užsienyje esantiems Lietuvos piliečiams bei užsienio piliečiams Lietuvoje. Taip pat yra organizacijų, veikiančių atskiruose Lietuvos regionuose ar rajonuose, ir su jomis vietoje dirbantys pareigūnai taip pat turėtų užmegzti ryšius.

Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras

A. Jakšto g. 12, Vilnius
Tel. (8-5) 2624897

Lietuvos Caritas (centrinė būstinė)

Aukštaičių g. 10, Kaunas
Tel. (8-37) 323300

Vilkaviškio vyskupija (Vilkaviškio Caritas)

Vytauto g. 25, Marijampolė
Tel. 8-631 53173

Šiaulių vyskupija

Aido g. 16a, 105 kab. (Dainų vaikų poliklinika), Šiauliai
Tel. 8-653 74459

Telšių vyskupija

Taikos pr. 29a, Klaipėda
Tel.: (8-46) 315078, 8-611 63770

Panevėžio vyskupija (Panevėžio Caritas)

Upytės g. 3, Panevėžys
Tel. 8-634 79523

NVO Dingusių žmonių šeimų paramos centras

P. Žadeikos g. 3-21, Vilnius
Tel. (8-5) 2483373

Vilniaus miesto Motinos ir vaiko pensionas

Vytenio g. 45, Vilnius
Tel. (8-5) 2333619

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras

Smilčių g. 6, Klaipėda

Tel. (8-46) 350099

Organizacija, veikianti Jūsų rajone (susisieki su Jūsų rajone veikiančia organizacija, kuri teikia pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, ir čia įrašykite jų kontaktinę informaciją):

Pavadinimas: _____

Adresas: _____

Telefonas: _____

